

RAVNOTEŽA NUKLEARNE MOĆI SAD I RUSIJE

Dragan Petrović i Bogdan Stojanović, *Ravnoteža nuklearne moći SAD i Rusije (SSSR)*, Pešić i sinovi, Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2012, 223 strane.

Knjiga *Ravnoteža nuklearne moći SAD i Rusije (SSSR)* je koautorska naučna monografija tandema koji predstavlja spoj mladosti i iskustva. Bogdan Stojanović je mladi talentovani autor koji je pisanju ove knjige dao ključni doprinos, budući da je za njenu osnovu uzet njegov master rad na temu „Ravnoteža nuklearne moći supersila kao činilac mira i stabilnosti u međunarodnim odnosima tokom Hladnog rata”. Na tu osnovicu nadovezao se dr Dragan Petrović, autor bogatog naučno-istraživačkog iskustva, kome je ovo dvadeset šesta objavljena knjiga. On je obradio vremenski period od 1991. do 2012. u kontekstu nuklearnih snaga SAD i Rusije, kao i pregled nuklearnog naoružanja drugih nuklearnih sila. Petrović je takođe i za deo knjige koja se bavi periodom hladnoratovskog nuklearnog nadmetanja SAD-SSSR uradio politikološku analizu ukupne moći supersila. Na srpsko-hrvatskom jezičkom području, tema kojom se ova knjiga bavi nije obrađivana na sveobuhvatan način u vidu naučne monografije. U tom smislu pridružujemo se ocenama autora da objavljivanje ovog rada kao naučne monografije predstavlja novost u stručno-naučnoj literaturi na čitavom jugoslovenskom jezičkom području, odnosno potencijalno zapažen rad i u savremenoj tematskoj literaturi vezano za nuklearno oružje SAD i Rusije (SSSR) uopšte.

Nuklearna tematika u doba Hladnog rata bila je dominantno područje nauke o međunarodnim odnosima. Nuklearno oružje ubrzo je po svom nastanku zapretilo ne samo mogućnošću da sile u njegovom posedu unište jedna drugu, već i čitav svet, što je njegovu upotrebu učinilo krajnje iracionalnom. Stoga je dobro što se autori ove knjige priklanjaju mišljenju Keneta Volca, po kome je nuklearno oružje u periodu Hladnog rata zapravo spasilo mir, jer su se nuklearne sile (posebno SAD i SSSR kao najjače među njima) rukovodile racionalnom spoznajom da bi oružani sukob među njima nosio veliki rizik od eskalacije do nuklearnog sukoba, što bi takav sukob obesmisllilo – u njemu ne bi moglo da bude pobednika. Na jednom mestu u knjizi se kaže: „Neki proračuni kažu da bi balističke rakete koje se nalaze na samo jednoj američkoj podmornici bile dovoljne da započnu nuklearnu zimu i stave tačku na ljudsko postojanje.” Na taj način, uspostavljanje

sigurnog uzajamnog uništenja učinilo je da se svrha nuklearnog oružja svede na odvratanje protivnika od napada, čime je ova vrsta naoružanja paradoksalno stekla izrazito defanzivni karakter. Na drugoj strani, antiraketni štiti, ukoliko bi bio usavršen do nivoa gde može da obezbedi neranjivost sili koja ga poseduje, dobio bi izrazito ofanzivno obeležje, jer bi omogućio njegovom posedniku da zapreti upotrebom svojih bojnih glava na ofanzivan način bez straha od odmazde.

Nakon Hladnog rata, pak, kontekst rusko-američkih odnosa se izmenio, pa je to uticalo i na ulogu nuklearnog naoružanja. Odnos Rusije i SAD više nije borba dveju supersila za svetsku dominaciju, među kojima je nuklearno oružje doprinelo uspostavljanju ravnoteže i izbegavanju otvorenog sukoba. Danas je to pre odnos u kome jedina preostala supersila, SAD, nastoji da uspostavi svetsku dominaciju, dok joj se Rusija (sada kao obična velika sila) u tome suprotstavlja, nastojeći da sačuva kako svoju nezavisnost, tako i ravnopravnu ulogu sa drugim velikim silama (i SAD) u upravljanju svetom. U tom smislu, izuzetno je značajno da su autori primetili kako je ključna uloga nuklearnog oružja danas u tome što Rusija njime obuzdava agresivno ponašanje SAD i time praktično stoji na braniku međunarodnog sistema sastavljenog od više centara moći, sprečavajući da se on preobrazi u imperijalnu dominaciju jedne sile. Stoga i ne čudi što je SAD danas najglasniji zagovornik ideje o „nuklearnoj nuli“ – potpunom nuklearnom razoružanju u svetu, jer bi im uslovi u kojima niko ne poseduje nuklearno oružje savršeno odgovarali da svoju dominaciju na planu konvencionalnog naoružanja pretvore u političku dominaciju nad planetom. Knjiga govori i o ovom pitanju.

Iako nuklearna tematika danas nije preovlađujuća u nauci o međunarodnim odnosima, za razliku od perioda Hladnog rata, proučavanje iste u neku je ruku zanimljivije nego što je bilo tada. Svakako da se ona danas ne svodi samo na odnose dveju najvećih nuklearnih sila. Zato je pozitivno što autori ne propuštaju da ukažu i na slučajeve ostalih sedam nuklearnih sila, te na ulogu koju nuklearno oružje ima u njihovom strateškom razmišljanju. Takođe, jedan deo rada posvećen je i nečemu što je počev od 11. septembra bitan sastavni deo ove tematike, a to je mogućnost da nuklearno naoružanje u budućnosti dospe u ruke nedržavnih aktera – ekstremističkih i terorističkih grupa. Ovim autori pokazuju da su, bez obzira na pomenutu načelnu tezu o pozitivnim efektima nuklearnog oružja, spremni da razmotre i argumente koje nudi Volcov protivnik u čuvenoj debati „za ili protiv nuklearnog oružja“, Skot Sagan. Tako će i čitaoci dobiti priliku da kritički promisle o argumentima i jedne i druge strane u debati, i da zauzmu svoj stav o ovom pitanju.

U ovoj knjizi čitaoci će moći da otkriju veliko bogatstvo informacija, koje će im biti korisne bez obzira na to da li tek počinju da uče o tematici nuklearnog oružja, već znaju dosta o njoj, ili i sami imaju nameru da je proučavaju na naučni način. Autori su nam pružili enciklopedijski obuhvat znanja, ne samo o političkim odnosima nuklearnih sila i njihovim nuklearnim strategijama, već i detaljan pregled vrsta i performansi bojnih

glava i njihovih nosača, što je korisno za početnike. Za one kojima ova tematika nije strana, zanimljivo će biti da čitaju o različitim scenarijima vođenja nuklearnog rata, pri čemu će i sami moći da izvode svoje scenarije za širok spektar mogućih reakcija i protivreakcija nuklearnih sila u slučaju da među njima jednog dana zaista izbije oružani sukob. S obzirom na sve navedeno, ovu knjigu toplo preporučujemo čitaocima časopisa *Međunarodna politika*.

Vladimir TRAPARA